

POSTANOWIENIE

15 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

na posiedzeniu niejawnym 15 lutego 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A. G. i A. G.1
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 28 lutego 2022 r., I ACa 782/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz A. G. i A. G.1 po 1 350 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu odpisu niniejszego postanowienia.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 28 lutego 202 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie oddalił apelację pozwanego Bank spółka akcyjna w W. od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 27 sierpnia 2021 r. Od tego wyroku pozwany wniósł skargę kasacyjną. Wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania uzasadnił wystąpieniem istotnych zagadnień prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Powołał się też na drugą przyczynę kasacyjną (art. 398⁹

§ 1 pkt 2 k.p.c.), wskazując na potrzebą wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj.: wynikających z całkowicie odmiennej (wykluczającej się) interpretacji kwestii związanych 1) z możliwością utrzymania w mocy umowy kredytu denominowanego albo umowy kredytu indeksowanego, w przypadku uznania, iż postanowienia takich umów odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienie umowne i nie wiążą konsumenta; 2) z tym czy można stwierdzić, że postanowienia umów kredytów denominowanych albo umów kredytów indeksowanych odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej mogą zostać uznane za postanowienia niedozwolone w sytuacji, gdy konsument swoje pokrzywdzenie wiąże nie ze stosowaniem przez bank do przeliczeń walutowych w ramach realizacji takiej umowy tabel kursowych banku, lecz jedynie z faktem, iż nastąpił powszechny wzrost kursu waluty obcej w stosunku do złotego polskiego. Judykatura prezentuje stanowisko, iż w takiej sytuacji również zostają spełnione przesłanki „kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy” z art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z treścią art. 385² k.c. oraz stanowisko, iż w takiej sytuacji konsument powinien być wystąpić z powództwem w trybie art. 357¹ k.c., a nie z powództwem o stwierdzenie nieważności całości umowy kredytowej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie A. G. i A. G.1 wnieśli o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno przede wszystkim być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi

Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materialnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. m.in. postanowienia SN: z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07, i z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Przedstawione przez skarżącego w ramach tej przyczyny kasacyjnej wątpliwości związane z wykładnią prawa oraz inne ujawnione problemy interpretacyjne nie są nowe. Sąd Najwyższy wyraził już w tym zakresie wielokrotnie swoje stanowisko (zob. np. wyroki SN: z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1075/22; z 31 marca 2023 r., II CSKP 775/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 943/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Skarżący nie wykazał, że zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tych poglądów, zatem brak jest interesu publicznego w przyjęciu skargi kasacyjnej do merytorycznego rozpoznania.

Zwrócić uwagę należy, że w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. np. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 943/22). W orzecnictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się również, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka

Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są m.in. postanowienia, które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy-konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16, pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary, pkt 48, i z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 44, i wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. np. wyroki SN: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Postanowienie te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, przez uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od wyłącznej decyzji banku. Zarówno przeliczenie kwoty kredytu na złotówki w chwili jego wypłaty, jak i przeliczenie odwrotne w chwili wymagalności poszczególnych spłacanych rat, służy bowiem określeniu wysokości świadczenia konsumenta. Takie postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w

razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Przyjmuje się również, że klauzula ryzyka walutowego wiąże się z nieudzieleniem kredytobiorcy wystarczających informacji dotyczących zagrożeń związanych z jej zastosowaniem. Kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej, ponosi przez cały okres obowiązywania umowy ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku silnej deprecjacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Do sądu krajowego należy dokonanie niezbędnych ustaleń w tym zakresie. (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., w sprawie C-186/16, R. P. Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 50; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 74-75; z 14 marca 2019 r., w sprawie C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt., pkt 34-35, 40, 43, 46; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56, 69, 71-72, 74). Klauzula ryzyka walutowego w zakresie, w jakim określa główny przedmiot umowy kredytu, a tym samym podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i charakteryzuje tę umowę, wchodzi w zakres stosowania art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 i jest poddawana ocenie, czy została sporządzona w jasny i zrozumiały sposób (zob. wyroki TSUE z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68 i C-776/19 i C-782/19, BNP Paribas Personal Finance, pkt 56). Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku wyczerpująco wyjaśnił, dlaczego klauzula ryzyka walutowego nie została zastrzeżona w sposób jasny i zrozumiały dla konsumenta. Zwrócić należy przy tym uwagę, że w Sąd Najwyższy wypowiadał się już także na temat uzyskania od klienta banku pisemnego oświadczenia, potwierdzającego „pełną świadomość” ryzyka walutowego, akcentującego jedynie kwestie formalne, bez należytej troski o rzeczywiste zapewnienie owej „pełnej świadomości” (zob. wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 oraz postanowienie SN z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22).

W judykaturze Sądu Najwyższego dostrzega się ściśle powiązanie ze sobą klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli *spreadu* walutowego. Za upadkiem umowy

przemawia jednak to, że po wyeliminowaniu klauzul kursowych w kredycie indeksowanym do waluty obcej, nie wiadomo, w jakiej wysokości mają być ustalone i spłacane raty w walucie obcej, co czyni umowę niewykonalną (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 975/22; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22; i z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, oraz postanowienie SN z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22). Unieważnienie klauzul przeliczeniowych prowadzi nie tylko do zniesienia mechanizmu indeksacji oraz różnic kursów walutowych, ale również pośrednio do zniknięcia ryzyka kursowego, które jest bezpośrednio związane z indeksacją przedmiotowego kredytu do waluty obcej (zob. wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, K. Dziubak, J. Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG oraz wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Ocenę czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17). Od tego też momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta, chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym. Skutek niezwiązania klauzulą abuzywną *ex tunc*, oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej taką klauzulę pozostają bez znaczenia dla niewiążącego charakteru niedozwolonych postanowień umownych. Abuzywności poszczególnych klauzul zawartych w umowie kredytu nie wyeliminowało zatem wprowadzenie w 2011 r. ust. 3 do art. 69 ustawy Prawo bankowe, w wyniku czego kredytobiorcy posiadający umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty obcej uzyskali możliwość dokonywania spłat rat kredytu w tej walucie. Ta nowelizacja miała na celu wyeliminowanie tzw. *spreadów* bankowych, a nie zmiany istoty umowy kredytowej. Innymi słowy, nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy (zob. wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Sądu Najwyższego przyjmuje się, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym.

Stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku w umowie powinno skutkować przywróceniem sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej powinien się znajdować, w przypadku braku takiego warunku (zob. wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18). W takim wypadku nie można zastąpić kursu z tabeli żadnym innym kursem notowania franka szwajcarskiego do złotego, w tym średnim kursem ogłaszającym przez NBP (zob. wyroki SN: z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21), a co więcej w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że brak jest takich przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Sąd Najwyższy wypowiadał się już również co do niedopuszczalności zastąpienia niedozwolonych postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 69 ust. 3 pr.bank., wykładni oświadczeń woli (art. 65 k.c.) albo art. 358 § 2 k.c. (zob. wyroki SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22).

Wylimitowanie z umowy abuzywnych postanowień rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. Odpowiedź jest przecząca, jeżeli na skutek eliminacji niedozwolonych postanowień, zawartych w umowie stron, określających zasady przeliczania udzielonego kredytu na złotówki i rat kredytobiorcy, nastąpi taka jej deformacja, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron (zob. wyrok SN z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Wynika to z faktu, że abuzywne postanowienie podlega wyłączeniu bez jednoczesnego wprowadzenia w jego miejsce tożsamego mechanizmu, i w konsekwencji eliminacji abuzywnego postanowienia zachodzi niemożność rozliczenia umowy – brak jest bowiem możliwości określenia wysokości głównego zobowiązania stron.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że skutkiem eliminacji klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu denominowanego do waluty obcej, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy ani jako umowy kredytu walutowego w CHF (zob. wyroki SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22), ani jako umowy, w której kwota kredytu wyrażona byłaby w złotych polskich (wyrok z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że jeżeli na skutek wylimitowania klauzuli przeliczeniowej w umowie kredytu denominowanego do

waluty obcej nie jest możliwe ustalenie kwoty, którą bank powinien oddać do dyspozycji kredytobiorcy, umowa taka nie może wiązać stron w pozostałym zakresie. Oznacza to, że brakuje w niej niezbędnego elementu konstrukcyjnego umowy i niemożliwe jest jego uzupełnienie. Sytuacja w takim wypadku byłaby więc w praktyce zbliżona do tej, która powstała w razie przyjęcia nieważności lub bezskuteczności umowy kredytowej (zob. wyroki SN z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52).

Powołanie się na przyczynę kasacyjną z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, wykazania, że wątpliwości interpretacyjne mają poważny charakter i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy, a jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07; z 15 kwietnia 2021 r., IV CSK 617/20).

Skarga kasacyjna pozwanego powyższych kryteriów nie spełnia. Po pierwsze – skarżący nie wskazał przepisów prawa, których wykładnia budzi wątpliwości, lecz przedstawił wątpliwości interpretacyjne dotyczące określonych problemów prawnych, które w jego ocenie są przedmiotem rozbieżności w orzecznictwie sądów i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy. Rozstrzygnięcie tego rodzaju wątpliwości interpretacyjnych wymagałoby natomiast sformułowania istotnych zagadnień prawnych w ramach pierwszej przyczyny kasacyjnej. Po drugie – skarżący w zakresie tej przesłanki kasacyjnej, nie sporządził w sposób prawidłowy uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania. Skarżący połączył uzasadnienie tej przyczyny kasacyjnej, z uzasadnieniem występujących w sprawie istotnych zagadnień prawnych. Sporządzenie wspólnego uzasadnienia dla przyczyn kasacyjnych z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. świadczy o tym, że skarżący wskazane przyczyny kasacyjne potraktował

zamiennie, czyniąc wniosek o przyjęcie skargi wewnątrznie sprzecznym. Po trzecie odwołanie się do tych samych zagadnień prawnych zarówno jako zagadnień nowych, a więc takich które nie doczekały się szerszej analizy w orzecznictwie (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jak i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) jest wewnątrznie sprzeczne. Skarżący w sposób nieuprawniony połączył obie przesłanki kasacyjne.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[ms]